

Podkladový materiál: Odtěžování deponií VEP/SAM

Proč obavy ze spodních, historických vrstev nejsou důvodem k blokaci redeponizace

Zpracoval: Ing. Pavel Sokol, Ph.D., prezident ASAM, z.s.

Adresát: Ministerstvo životního prostředí (Odbor cirkulární ekonomiky a odpadů) / Ministerstvo průmyslu a obchodu

I. Účel dokumentu

Tento dokument shrnuje důvody, pro které by obavy z historických (spodních) vrstev na deponiích vedlejších energetických produktů (VEP), zejména popílku a uhelné strusky, neměly být důvodem k blokaci nebo nadměrnému zpomalení odtěžování a znovuvyužití (redeponizace) těchto deponií jako celku. Materiál je určen jako společný podklad pro Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo průmyslu a obchodu, neboť věc má jak environmentální, tak surovinově-průmyslový rozměr.

II. Věcný kontext

Deponie SAM obsahují ve valné většině objemu materiál uložený jako certifikovaný produkt. Pouze menšinový, historicky vymezený objem — typicky ve spodních, nejstarších vrstvách složiště — může nadále nést právní status odpadu, případně nemá dochovány žádnou dobovou evidenci vůbec. Tyto spodní vrstvy vznikly týměž technologickým procesem jako vrstvy nad nimi a jejich fyzikální a chemické vlastnosti jsou s nimi prokazatelně srovnatelné.

V praxi se však opakovaně setkáváme s tím, že samotná přítomnost historické, odpadově evidované vrstvy ve spodní části úložiště je vnímána jako riziko, které odůvodňuje opatrnost nebo odklad odtěžení celé deponie — včetně jejích certifikovaných částí. Tento materiál vysvětluje, proč je takový přístup nepřiměřený.

III. Proč obavy ze spodních vrstev nejsou opodstatněné

1. Empirická zkušenost — dlouhodobé uložení bez dokumentovaného vlivu na životní prostředí

Předmětné vrstvy leží na svých místech řadu let až desetiletí. Pokud by představovaly skutečné environmentální riziko, lze důvodně očekávat, že by se toto riziko za tak dlouhou dobu projevilo — ať už kontaminací podzemních vod, degradací okolních půd, nebo jiným zjištělným způsobem. U deponií SAM není takto dokumentována žádná negativní zkušenost; naopak dlouhodobá přítomnost materiálu na místě bez zjištěného negativního dopadu je sama o sobě relevantní informací o jeho skutečné rizikovosti, kterou by správná úvaha měla zohlednit, nikoli pomíjet.

Jinými slovy: riziko, které se v praxi po desetiletí neprojevilo, nelze bez dalšího nahrazovat hypotetickým rizikem odvozeným pouze z formální odpadové evidence. Požadavek na zvláštní opatrnost by měl být úměrný reálně doložitelnému riziku, nikoli administrativnímu označení, které vrstva obdržela v době, kdy certifikační rámec pro VEP ještě neexistoval nebo byl odlišný.

2. Odtěžení a znovuvyužití riziko spíše snižuje, než zvyšuje

Ponechání materiálu na původním úložišti bez dalšího zásahu neplatí za bezrizikovou variantu ve srovnání s jeho odtěžením — jde pouze o setrvačný stav. Naproti tomu odtěžení a znovuvyužití v rámci redeponizace

přesouvá materiál do kontrolovaného, evidovaného a sledovatelného řetězce, což z hlediska kontroly a dohledu představuje zlepšení, nikoli zhoršení výchozího stavu.

Argument, že je nutné historickou vrstvu "ponechat na místě, protože je to bezpečnější", proto neobstojí — ponechání beze změny pouze prodlužuje stav, jehož rizikovost nebyla přes dlouhodobé trvání prokázána, zatímco odtěžení umožňuje materiál nově zdokumentovat, ověřit a zařadit do řízeného oběhu.

3. Dokumentární rovnocennost s již certifikovaným materiálem

Jak víme, spodní vrstvy vznikly stejným technologickým procesem jako vrstvy certifikované a jejich vlastnosti jsou s nimi snadno prokazatelně srovnatelné. V kombinaci s REACH statusem SAM jako látky (nařízení (ES) č. 1907/2006, čl. 2 odst. 2 — odpad není látkou ve smyslu REACH, a registrace SAM v tomto režimu proto potvrzuje jejich obecnou způsobilost k produktové klasifikaci) představuje tato rovnocennost silný podklad pro to, aby posouzení podmínek § 9 zákona č. 541/2020 Sb. u spodních vrstev probíhalo zrychleně a nebylo zatíženo neopodstatněným předpokladem horší kvality.

4. Unijní precedens: evidence nahrazuje individuální prokazování

Obdobný princip — kdy doložená evidence a sledovatelnost nahrazuje nutnost opakovaného individuálního prokazování vlastností materiálu — je patrný i v jiných aktuálně projednávaných unijních regulačních liniích, např. u návrhu prováděcího rozhodnutí Komise k obalům z olovnatého křišťálového skla (čl. 5(8) nařízení (EU) 2025/40, PPWR). Jde o precedens metodologický, nikoli o věcnou paralelu s odlišnou komoditou, dokládá však, že opatrnostní přístup lze uplatňovat prostřednictvím dokumentace a sledovatelnosti, aniž by bylo nutné zablokovat činnost jako celek do doby individuálního ověření každé jednotky materiálu.

IV. Redeponizace a chráněná ložisková území (CHLÚ)

V případech, kdy se deponie SAM nachází na lokalitě vedené jako chráněné ložiskové území (CHLÚ), je třeba odmítnout představu, že by odtěžení a znovuvyužití SAM mělo znemožňovat přístup k ložisku. Skutečností je opak: odtěžením deponie dochází ke zpřístupnění ložiska, které bylo dosud uloženým materiálem překryto. Redeponizace SAM je tedy z hlediska ochrany nerostného bohatství žádoucím, nikoli rizikovým procesem.

V. Doporučení

ASAM doporučuje Ministerstvu životního prostředí a Ministerstvu průmyslu a obchodu, aby při posuzování odtěžování deponií VEP/SAM postupovaly podle následujících zásad:

- nenahlížet na přítomnost historické, odpadově evidované (nebo neevidované) spodní vrstvy jako na důvod k blokaci nebo odkladu odtěžení celé deponie, včetně jejích certifikovaných částí;
- posuzovat rizikovost spodních vrstev na základě doložitelných skutečností — dlouhodobé absence zjištěného negativního vlivu na životní prostředí a prokázané rovnocennosti s materiálem již certifikovaným — nikoli na základě formálního odpadového označení z minulosti;
- nahlížet na odtěžení a znovuvyužití jako na krok, který kontrolu a sledovatelnost materiálu zlepšuje, nikoli zhoršuje;
- v případě lokalit CHLÚ vycházet z toho, že redeponizace SAM zpřístupňuje ložisko, a nepovažovat ji za překážku jeho ochrany;
- uplatňovat u historických vrstev zrychlené posouzení podmínek § 9 zákona č. 541/2020 Sb. tam, kde je doložena rovnocennost s materiálem, který přechodem na produkt již úspěšně prošel.